

#01
maart 2023

Crisis!

OPVOEDEN
"HET LEVEN IS NIET
MAAKBAAR EN ONZE
KINDEREN OOK NIET"

CRISISBEHEERSING
DE OVERHEID KAN
HET NIET ALLEEN

UITDELEN
DE SOEPBUS VAN HET
LEGER DES HEILS IS ER
VOOR IEDEREEN

**KUNSTMATIGE
INTELLIGENTIE:**
VEEL MOGELIJKHEDEN
EN VEEL DUISTERE
KANTEN

cgmV

MAGAZINE

ARTIFICIALE INTELLIGENTIE

**iets om bang
voor te zijn
of juist een
aanwinst?**

Crisis! luidt de titel van een essay van historicus Beatrice de Graaf. Onze tijd staat bol van de crises. Veroorzaakt kunstmatige intelligentie een nieuwe crisis of biedt het juist oplossingen? Jack Esselink waarschuwt, stelt gerust en geeft tips.

Een bestaan zonder technologie kunnen we ons nauwelijks indenken. Techniek beheerst ons persoonlijke leven en heeft grote invloed op de cultuur. Daar is de laatste jaren iets nieuws bijgekomen: kunstmatige intelligentie, afgekort AI (*Artificial Intelligence*). Is AI iets om bang voor te zijn of is het juist een aanwinst? Jack Esselink, op AI afgestudeerd theoloog en docent ethiek, ziet zowel de gevaren als de winst van AI.

Eerst maar eens een goede omschrijving van wat AI precies is. Kunstmatige intelligentie vind je in systemen of machines die menselijke intelligentie nabootsen. Die machines voeren taken uit en al doende leren ze zelf bij op basis van die informatie.

Jack: “Je kunt het ook zo zeggen: apparaten met AI scannen voortdurend de omgeving, interpreteren de informatie die ze daarmee binnenkrijgen, leren zelf van wat ze tegenkomen en ondernemen autonoom actie. Dat ze dat zelfstandig doen en zelf ‘bijleren’, is het grote verschil met gewone technologie. AI wordt gevoed door data, door gedigitaliseerde informatie. Toen Google in 1995 met zijn zoekmachine begon, zagen ze al die informatie als overbodig bijproduct, net als uitlaatgassen van een auto. Pas later zag Google in dat die informatie juist geld kan opleveren.”

We komen overal AI tegen. Google bijvoorbeeld gebruikt alle informatie die zij krijgt van haar gebruikers om gepersonaliseerde advertenties te laten zien. Zoek je op ‘bankstel’ dan krijg je niet alleen advertenties te zien van meubel-

zaken bij jou in de buurt, maar zul je nog wekenlang overal waar je bent op internet reclame voor bankstellen zien. Een ander voorbeeld is Spotify. Als je die muziekstreamingsdienst vooral gebruikt om jazz te luisteren, dan zal Spotify je steeds muziekkeuzes laten zien die daarop lijken. Zelfrijdende auto’s gebruiken ook AI. “Ze zijn nog niet toegelaten op de weg, maar dat is een kwestie van tijd”, zegt Jack.

“Ook de overheid gebruikt AI, bijvoorbeeld in het verkeer”

Ook de overheid gebruikt AI, bijvoorbeeld in het verkeer. Allerlei gegevens over drukte op de weg, files en omleidingen kunnen met AI snel en makkelijk worden verzameld en geanalyseerd. Weggebruikers horen daarom snel welke plekken ze beter kunnen vermijden. AI-systemen helpen ook om uitbraken COVID-19 te voorspellen, zodat de overheid tijdig maatregelen kan nemen. En in de zorg helpt AI COVID-19 symptomen bij patiënten te signaleren zodat er op tijd goed behandeld kan worden.

Niet bang

AI biedt veel mogelijkheden, maar kent ook duistere kanten. Door de interactie tussen mens en AI worden er altijd morele keuzes gemaakt. Daarmee is AI (en technologie in het algemeen) nooit neutraal. “Je hoeft niet te bang voor AI. Het

biedt veel mogelijkheden omdat het je helpt iets beter te doen, of werk te doen dat je niet leuk vindt. Er zijn bijvoorbeeld programma’s die notulen maken. Die zijn echt goed. Dat scheelt een hoop werk en het is gemakkelijk. En er zijn complete fabrieken die bijna alleen draaien op robots die worden aangestuurd door AI.”

Maar de andere kant is er ook. Het Toeslagenschandaal heeft alles te maken met AI. Jack: “AI gebruikt algoritmes, door allerlei data te koppelen. Die voorspellingen werden beschouwd als de waarheid en er was niemand die controleerde of dat wel klopte. Er was niemand die eindverantwoordelijk was voor het resultaat en die overzicht had. Het Toeslagenschandaal is dus een crisis van verantwoordelijkheid, en geen technische crisis. Het Toeslagenschandaal laat ook zien hoe technologie ons beïnvloedt: we gaan ervanuit dat het klopt want er liggen berekeningen aan ten grondslag. Onze cultuur legt bovendien grote nadruk op efficiency, en AI is uiterst efficiënt. Dat maakt AI extra verleidelijk.”

Iets vergelijkbaars is aan de hand met de verplichting van banken om transacties te melden die er verdacht uitzien. Het doel van de overheid is daarmee fraude op te sporen en terrorisme te bestrijden. “Dat dreigt helemaal door te schieten. Elke transactie boven de drieduizend euro geldt in principe als verdacht. Dan dreigt een omkering van de bewijslast: je bent niet meer onschuldig tot het tegendeel is bewezen, maar omgekeerd. En ook: accepteren we nog dat er zoiets als fraude bestaat? Of mag alles wat maar kan om dat te voorkomen? Er zijn hier fundamentele mensenrechten in het geding.

Beatrice de Graaf schrijft in haar essay Crisis! dat de burger steeds meer bij voorbaat verdacht is. Maar risico's en nieuwe ontwikkelingen roepen ook altijd een tegenstroom op in de samenleving. Er zijn altijd weer actiegroepen die zich verzetten en zo balans kunnen aanbrengen."

Goedkoop

AI wordt steeds belangrijker en zal een steeds grotere plaats innemen, verwacht Jack. "De opslag van data is goedkoop, het is een toegankelijke technologie, en het vergemakkelijkt veel dingen die anders veel meer moeite kosten. Zo wordt er vanwege het personeelstekort in de zorg geëxperimenteerd met zorgrobots, in Japan gebruiken ze die al. De crisis in de zorg kan misschien deels worden opgelost door AI."

Een nieuwe ontwikkeling is ChatGPT, een programma dat complete artikelen van allerlei aard schrijft op basis van opdrachten die je invoert. Jack: "Meteen zag je twee soorten reacties. Sommige scholen willen terug in de tijd door examens weer met pen en papier af te laten leggen, anderen zien mogelijkheden en willen leerlingen leren ermee om te gaan. Ik ben voor de laatste reactie. Teruggaan in de tijd is nooit een antwoord, want zo'n ontwikkeling gaat niet meer weg. Ik vind dat het onderwijs zich moet afvragen welke vaardigheden deze nieuwe ontwikkeling vereist van leerlingen maar ook van leraren."

ChatGPT roept nog meer vragen op. Wat is bijvoorbeeld precies creativiteit? Tot nu toe blijkt wat ChatGPT schrijft nogal vlak. Maar blijft dat zo? AI is immers zelflerend? En is creativiteit dan nog steeds een typisch menselijke eigenschap, zoals we nu vinden? AI roept dus vragen op over onszelf, over hoe we onszelf als mens zien. "Als we links en rechts worden ingehaald door slimme AI, wat maakt ons mensen dan nog uniek? Dat we dat denken, komt

"Teruggaan in de tijd is nooit een antwoord"

door ons materialistisch wereldbeeld. In ons deel van de wereld kijken we heel rationeel naar de wereld en naar onszelf, en gaan we ervan uit dat er alleen materie is. Veel mensen geloven dat we in feite een klomp cellen zijn, gestuurd door een brein. Dat we zo goed kunnen denken, vinden we in ons deel van de wereld heel belangrijk."

Dat robots op ons reageren, versterkt het effect van spiegelen. Een robot die vraagt of je een kop koffie wilt, of die voor je zorgt, maakt iets bij je los. Door praten tegen je horloge en het opdrachten geven ('Siri, zet de timer op tien minuten'), kun je een robot als mensachtig zien. Dat heeft invloed op ons mensbeeld. Zijn wij ook alleen maar materie, net als die robots? "

Beducht

Veel mensen zijn beducht voor AI, ook christenen. "Wetenschapper Stephen Hawking waarschuwde voor het gevaar dat de techniek mensen gaat overvleugelen, Elon Musk ziet dat gevaar ook. Het Future of Life Institute brengt existentiële risico's voor de mensheid in kaart, zoals klimaatverandering. AI is ook zo'n mogelijke bedreiging, meent die denktank."

Er is een goede reden voor die zorg: robots kunnen door AI misschien wel slimmer worden dan de mens en mensen aan zich gaan onderwerpen. Jack: "Dat heet singulariteit, en over dat idee zijn al veel films gemaakt. Dat voedt de angst. Over de vraag of dat werkelijk kan gebeuren, zijn onder wetenschappers de meningen verdeeld. We weten het gewoon nog niet. Maar AI is wel een heel

krachtige techniek en de ontwikkelingen gaan heel snel. Christenen zien het soms als een teken van de eindtijd. Maar het is veel belangrijker dat christenen er zelf goed over nadenken. Daarvoor moet je je eerst bewust zijn van wat er gebeurt, weten wat AI is en hoe het je leven en de maatschappij beïnvloedt. Pas dan kun je goed kijken en oordelen. AI confronteert ons met de vraag wie wij zijn als mensen. Juist wat het mensbeeld betreft, heeft het christendom veel te bieden, de Bijbel reikt ons een robuust mensbeeld aan. Wij zijn meer dan alleen materie, we hebben een ziel, we zijn door God geschapen. Dat biedt houvast in tijden waarin alles onder druk staat, en kan ons beschermen tegen dehumanisering."

Jack: "Je kunt zelf ook wat doen om je niet willoos door de ontwikkelingen te laten meeslepen. Zet niet altijd Spotify aan, maar ook de radio zodat je iets nieuws kunt tegenkomen. Bestel niet alles op internet maar ga naar een fysieke winkel. Stel jezelf bloot aan toeval, en stap uit je bubbel waarin je alleen maar gelijkgezinden spreekt. Het is goed om te weten dat AI invloed heeft op je keuzes, maar dat je ook weet dat er meer is om uit te kiezen."